

รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่าง ทูทางปัญญา การจัดการความรู้
และองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย

THE RELATIONSHIP MODEL BETWEEN INTELLECTUAL CAPITAL, KNOWLEDGE
MANAGEMENT AND ORGANIZATION EXCELLENCE OF THAI HIGHER EDUCATION

ปัทมาวรรณ สิงห์ศรี
Patamawan Singhsri

นิสิตหลักสูตร ปรัชญาศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการพัฒนาองค์การและการจัดการสมรรถนะของมนุษย์
วิทยาลัยพณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพายัพ

บทคัดย่อ

เป้าหมายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เพื่อ (1) อธิบายองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์การที่เป็นเลิศ และ (2) พัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นเลิศในประเทศไทย โดยทำการสำรวจด้วยแบบสอบถามจากการสุ่มตัวอย่างสถาบันการศึกษาจากกลุ่มมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 60 แห่ง จำนวน 896 ชุด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบที่สำคัญของกรอบแนวคิด พบว่า การจัดการทุนทางปัญญาประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และ ทุนความสัมพันธ์ ส่วน กระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย การจัดหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การกลั่นกรองความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ และ การนำความรู้ไปใช้ และ องค์การที่เป็นเลิศประกอบด้วย ผู้นำองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นกับผู้บริหาร การจัดการงานวิชาการ การจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การจัดการกระบวนการจัดการทางการเงิน และ การมุ่งเน้นชุมชนและสังคม โดยมีรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยที่เป็นเลิศในประเทศไทย 2 รูปแบบ กล่าวคือ 1) องค์ประกอบของทุนทางปัญญา มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อมหาวิทยาลัยที่เป็นเลิศ โดยผ่านกระบวนการจัดการความรู้ 2) การจัดการความรู้มีอิทธิพลทางอ้อมต่อมหาวิทยาลัยที่เป็นเลิศ โดยผ่านองค์ประกอบของทุนทางปัญญา

ABSTRACT

The purpose of this research is to investigate (1) elements of Intellectual Capital (IC), Knowledge Management Process (KMP), and Organization Excellence (OE),

and (2) causal relationship among IC, KM, and OE in Thai Higher Education. Sampling data were collected from 60 Higher Education in Thailand, including 896 instructors and academic management personnel. Confirmatory Factor Analysis (CFA) and Structure Equation Modeling (SEM) are the chosen methods for statistical data analysis.

Findings reveal that: IC's elements are Human Capital (HC), Structural Capital (SC), and Relation Capital (RC); KM's elements are knowledge acquisition, knowledge creation, knowledge organization, knowledge refinement, knowledge storing, knowledge sharing, and knowledge utilization; lastly, OE's elements are leadership, strategic planning, customer focus, academic management, information and knowledge management, human resource management, process management, financial management, and community and social focus. As per the causal relationship between IC, KM and OE in Thailand Higher Education, it is found that (1) IC's elements have both direct and indirect effect to OE with KMP as mediator and (2) KMP has both direct and indirect effect to OE with IC's elements as mediators.

คำสำคัญ

ทฤษฎีปัญหา การจัดการความรู้ องค์กรที่เป็นเลิศ มหาวิทยาลัยที่เป็นเลิศ

ความสำคัญของปัญหา

กระแสความสนใจเกี่ยวกับแนวคิดทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) เริ่มต้นมาจากแนวคิดทั่วไปในการบริหารจัดการกับสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Assets) หรือ สินทรัพย์ที่มองไม่เห็น (Invisible Assets) เพื่อการสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กร (Stewart, 1991) และเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ในปัจจุบันว่าทุนทางปัญญามีความสำคัญต่อการสร้างมูลค่า (Value Creation) ให้กับองค์กรไม่น้อยไปกว่าทุนทางการเงินและสินทรัพย์อื่นๆ ในองค์กร ซึ่งทุนทางปัญญาขององค์กรนั้นหมายถึง การเป็นเจ้าของความรู้ซึ่งเป็นความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปสู่มูลค่าให้กับองค์กรได้ หรือเป็นความรู้ที่ทำให้องค์กรสามารถแข่งขันได้ในตลาด ได้แก่ ความเชี่ยวชาญในองค์กรธุรกิจ การมีระบบบริหารจัดการและเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมถึงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า หรือผู้มีส่วนได้เสียที่สำคัญขององค์กร (Edvinsson and Malone, 1997; Roos, Pike and Fernstrom, 2005; Ricceri, 2008) โดยในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้นั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของตลาด การแพร่กระจายของเทคโนโลยี การเพิ่มจำนวนของคู่แข่ง หรือการที่ผลิตภัณฑ์ล้ำสมัยอย่างรวดเร็ว นั้น ส่งผลให้องค์กรต้องสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง และต้องกระจายความรู้ดังกล่าวไปทั่วทั้งองค์กร รวมทั้งนำองค์ความรู้นั้นมาใช้กับเทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ใหม่ขององค์กรได้อย่างรวดเร็ว เพื่อสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กร (Nonaka, 1991) ตลอดจนใช้ความรู้ในการพัฒนาการทำงานและแก้ปัญหาให้กับองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้จึง

เป็นทรัพย์สินที่สำคัญยิ่งขององค์การที่ช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยองค์การอื่นไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ (Nonaka and Takeuchi, 2004)

การจัดการทุนทางปัญญาจึงเป็นศิลปะของการสร้างคุณค่าจากความรู้หรือสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ขององค์การ (Seviby, 1997) โดยมีการจัดการทุนทางปัญญาผ่านกระบวนการจัดการความรู้ กล่าวคือ การได้มาซึ่งความรู้ การแปลงความรู้และใช้ความรู้ อย่างเหมาะสม เพื่อนำไปสู่การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์การ (Hsu, 2006, 2011) ในขณะเดียวกันก็มีการจัดการความรู้ผ่านการจัดการทุนทางปัญญา กล่าวคือผ่านทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์เพื่อนำไปสู่การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์การเช่นกัน เนื่องจากการจัดการทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน (Seleim and Khalil, 2011) และสามารถนำไปสร้างมูลค่าหรือส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับองค์การได้ รวมถึงองค์การในบริบทของสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นองค์การที่ต้องจัดการศึกษาและดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้สถาบันสามารถแข่งขันได้ในยุคของการเปิดเสรีทางการศึกษา การจัดการศึกษาจึงต้องดำเนินการอย่างมีคุณภาพ รวมทั้งมีการพัฒนาหลักสูตร วิธีการสอน วิธีการเรียนรู้ ตลอดจนกระบวนการวัดและการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ได้ตามมาตรฐานและกรอบนโยบายของประเทศ ตลอดจนมีบุคลากรทางการศึกษาที่มีขีดความสามารถ (Competency) สอดคล้องกับจุดเน้นและพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษา และมีความสามารถในการบริหารจัดการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาสถาบันไปสู่องค์การที่เป็นเลิศได้ ซึ่งในเรื่องนี้ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้สนับสนุนและส่งเสริมเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาไทยก้าวไปสู่ความเป็นเลิศ โดยคำนึงถึง ความมีเสรีภาพทางวิชาการ ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ ดังนั้นการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่องค์การที่เป็นเลิศ จึงเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้องค์กรสามารถสร้างและดำรงไว้ในความสามารถทางการแข่งขันที่เหนือกว่า รวมทั้งพัฒนาขีดความสามารถด้านการบริหารจัดการและเป็นการสร้างศักยภาพในการแข่งขันเพื่อความอยู่รอดขององค์การ ให้เติบโตได้อย่างต่อเนื่องภายใต้สภาวะการแข่งขันที่รุนแรงและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งจากสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อเชื่อมโยงการจัดการทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ ที่ส่งผลต่อองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทยทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมุ่งความสนใจที่จะศึกษากับผู้บริหารสายวิชาการและอาจารย์ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งในประเทศไทยมีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข (ปริญญ ชัยก้องเกียรติ, 2551) ซึ่งพบความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างทุนทางปัญญา การจัดการความรู้และประสิทธิผลของวิทยาลัยพยาบาล โดยมีการจัดการความรู้เป็นตัวแปรคั่นกลางทุนทางปัญญาและประสิทธิผลดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ยังไม่ได้ศึกษาตัวแปรที่สำคัญคือความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างคุณค่าให้กับองค์การ ดังที่ Onge (1993 cited in Sullivan, 2000) นำเสนอเพิ่มเติมในในตัวแบบของ Skandia ว่าเป็นสิ่งมีความสำคัญกับองค์การมากที่สุด (Sullivan, 2000)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะอธิบายถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยทุนทางปัญญาผู้วิจัยใช้ตัว

แบบทุนทางปัญญาของ Skandia (Edvinsson and Malone, 1997; Roos, Roos, Edvinsson and Dragonitti, 1998) ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ ซึ่งใช้เป็นตัวแบบศึกษาทุนทางปัญญาที่สามารถนำมาศึกษาหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างการจัดการความรู้และการบริหารจัดการขององค์กร รวมทั้งบูรณาการและสังเคราะห์ตัวแปรการจัดการความรู้ และตัวแปรองค์กรที่เป็นเลิศของนักวิจัยและนักวิชาการต่างๆ เพื่อนำมาหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างทุนทางปัญญา และองค์กรที่เป็นเลิศ (Hsu, 2006; Ricceri, 2008; Seleim and Khalil, 2011; Thanyasunthomsakun, 2011; Hsu and Sabherwal, 2012; Erickson and McCall, 2012; ปรียอนุช ชัยก้องเกียรติ, 2551; วิเชียร ฤกษ์พัฒนกิจ, 2551) ซึ่งผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาเพื่อหาคำตอบว่า การจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์กรที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย มีองค์ประกอบใดบ้างที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในลักษณะใด เพื่อยืนยันรูปแบบขององค์ประกอบและความสัมพันธ์เชื่อมโยงดังกล่าว โดยศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาของประเทศไทย

โจทย์วิจัย/ปัญหาวิจัย

1. การจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์กรที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย มีองค์ประกอบใดบ้างที่เกี่ยวข้อง
2. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์กรที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย มีลักษณะใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์กรที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์กรที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ จากเครื่องมือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างประเด็นคำถามจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง แล้วสรุปความตามประเด็นสำคัญแล้วจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยส่งแบบสอบถามไปยังผู้บริหารและอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้แก่ การแบ่งกลุ่มภูมิภาคและกลุ่มมหาวิทยาลัย การสุ่มแบบมีระบบตามตัวอักษร และแบ่งชั้นเป็นสัดส่วนตามคณะวิชา ได้กลุ่มตัวอย่างมหาวิทยาลัยจำนวน 60 แห่ง รวม 1,320 ชุด ได้ข้อมูลกลับคืนมาจำนวน 896 ชุด คิดเป็นร้อยละ 67.88 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานและใช้เทคนิควิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ในการวิเคราะห์หาตัวแปรที่ได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัย ประกอบด้วย การจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์กรที่เป็นเลิศ และวิเคราะห์

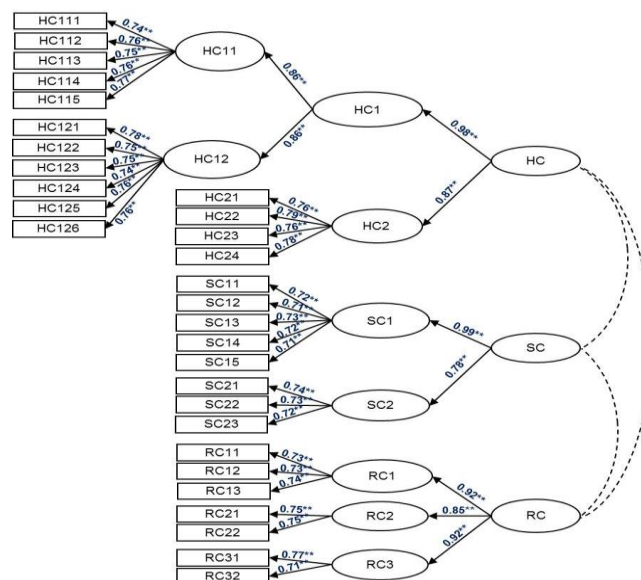
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Causal Relationship) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์โครงสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Structural Equation Modeling: SEM)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยองค์ประกอบและรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการทุน
ทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย มีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบของการจัดการทุนทางปัญญา (IC) การจัดการความรู้ (KM) และองค์การที่
เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย(HE) จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory
Factor Analysis) ของโมเดลการวัด เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร พบว่าโมเดลมีความ
สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากสถิติวัดระดับความสอดคล้อง (Model fit
Statistics) ได้แก่ ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) ได้แก่ Chi-Square
(χ^2) , $\chi^2/df < 2$, P-Value > 0.05 , RMSEA < 0.05 , RMR < 0.05 , GFI < 0.90 , AGFI < 0.90
ดัชนีเปรียบเทียบความสอดคล้อง (Relative Fit Index) ได้แก่ CFI > 0.90 , NFI > 0.90 , IFI > 0.90 ,
RFI > 0.90 , TLI > 0.90 และ ดัชนีทดสอบความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม (Parsimony
Fit Measures) ได้แก่ PRATIO > 0.50 , PNFI > 0.50 , PCFI > 0.50 (Diamatopoulos and
Siguwaw, 2000 อ้างถึงใน สุภมาส อังศุโชติ สมถวิล วิจิตรวรรณ และรัชนิกุล ภิญญานูวัฒน์,
2554 ; กัลยา วานิชย์บัญชา, 2554 ; กริช แร่งสูงเนิน, 2554; เสรี ชัดเข้ม และสุชาดา กร
เพชรปานี, 2546) พบว่ามีองค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบของทุนทางปัญญา (IC) ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ (HC) ทุนโครงสร้าง (SC)
และ ทุนความสัมพันธ์ (RC) แสดงดังภาพที่ 1

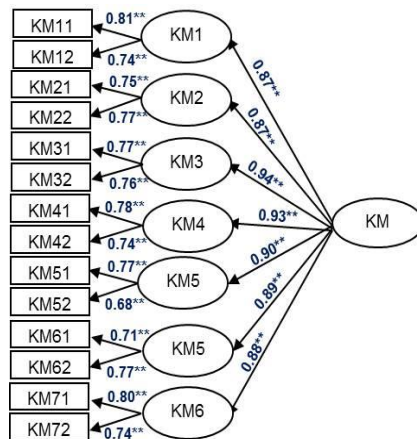


$\chi^2 = 413.829$, $df = 380$, P-value = 0.112, GFI = 0.971, AGFI = 0.964, CFI = 0.997, RMR = 0.019, RMSEA = 0.010
หมายเหตุ : *ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05, ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ภาพที่ 1 โมเดลการวัดองค์ประกอบของทุนทางปัญญา

จากภาพที่ 1 พบว่าโมเดลการวัดของทุนทางปัญญา มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีมาก โดยพิจารณาจาก $\chi^2/df = 1.089$, P-value = 0.112 , GFI = 0.971 , AGFI = 0.964, CFI = 0.997 , RMR = 0.019 และ RMSEA = 0.010 โดยพบว่าองค์ประกอบของทุนมนุษย์ (HC) ประกอบด้วย สมรรถนะของอาจารย์ (HC1) ได้แก่ สมรรถนะภาระกิจ (HC11) และสมรรถนะหลัก (HC12) และความผูกพันของอาจารย์ (HC2) ส่วนองค์ประกอบของทุนทางโครงสร้าง (SC) ประกอบด้วย กระบวนการบริหารจัดการ (SC1) เทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน (SC2) ส่วนองค์ประกอบด้านทุนความสัมพันธ์ (RC) ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย (RC1) ความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม (RC2) และความร่วมมือและเครือข่าย (RC3)

องค์ประกอบของการจัดการความรู้ (KM) ประกอบด้วย การจัดการความรู้ (KM1) การสร้างความรู้ (KM2) การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ (KM3) การกลั่นกรองความรู้ (KM4) การจัดการเก็บความรู้ (KM5) การแลกเปลี่ยนความรู้ (KM6) และการนำความรู้ไปใช้ (KM7) แสดงดังภาพที่ 2

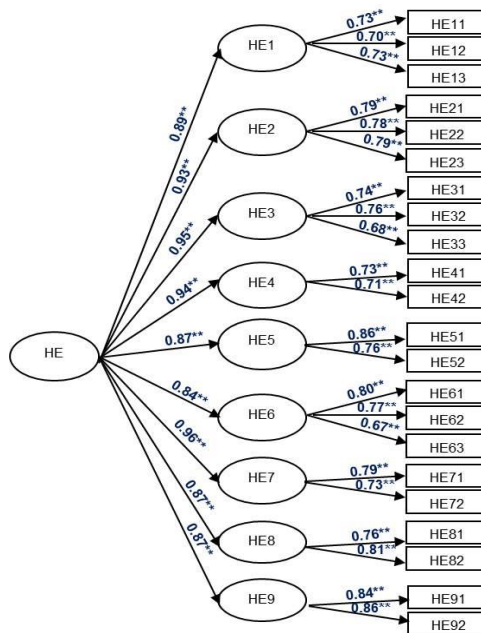


$\chi^2 = 72.078$, $df = 56$, P-value = 0.073, GFI = 0.989, AGFI = 0.979, CFI = 0.997, RMR = 0.011, RMSEA = 0.018
หมายเหตุ : *ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05, ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

ภาพที่ 2 โมเดลการวัดองค์ประกอบของการจัดการความรู้

จากภาพที่ 2 พบว่าโมเดลการวัดของการจัดการความรู้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีมาก โดยพิจารณาจากค่า $\chi^2/df = 1.290$, $df = 56$, P-value = 0.073, GFI = 0.989, AGFI = 0.979, CFI = 0.997, RMR = 0.011, RMSEA = 0.018

องค์ประกอบขององค์การที่เป็นเลิศ (HE) ประกอบด้วย ผู้นำองค์กร (HE1) การวางแผนกลยุทธ์ (HE2) การมุ่งเน้นกับผู้รับบริการ (HE3) การจัดการงานวิชาการ (HE4) การจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ (HE5) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (HE6) การจัดการกระบวนการ (HE7) การจัดการทางการเงิน (HE8) และ การมุ่งเน้นชุมชนและสังคม (HE9) แสดงดังภาพที่ 3



$\chi^2 = 180.801$, $df = 154$, $P\text{-value} = 0.069$, $GFI = 0.982$, $AGFI = 0.970$, $CFI = 0.998$, $RMR = 0.012$, $RMSEA = 0.014$ หมายถึง: *ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05, ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ

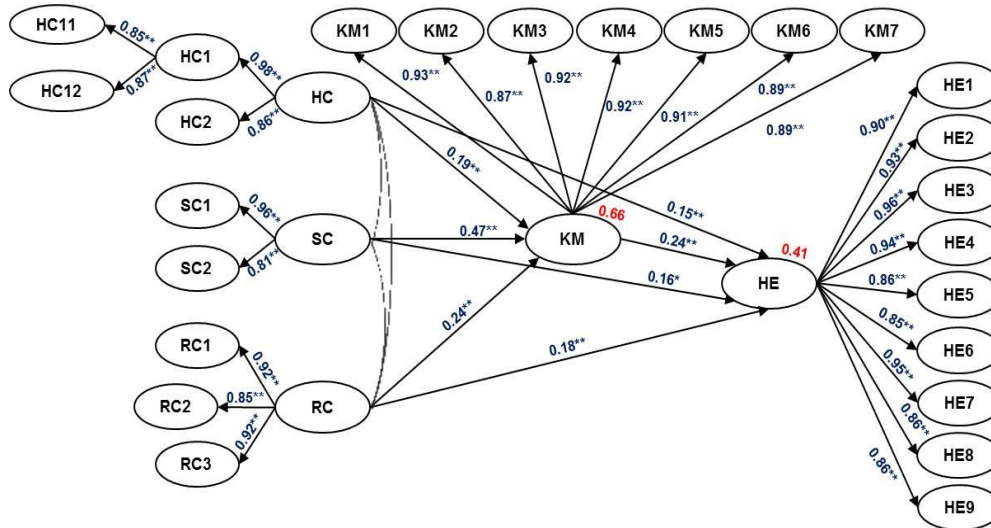
ภาพที่ 3 โมเดลการวัดองค์ประกอบขององค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย

จากภาพที่ 3 พบว่า โมเดลการวัดขององค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทยหลังปรับโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีมาก โดยพิจารณาจาก $\chi^2/df = 1.174$, $df = 154$, $P\text{-value} = 0.069$, $GFI = 0.982$, $AGFI = 0.970$, $CFI = 0.998$, $RMR = 0.012$, $RMSEA = 0.014$

2. ผลการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการทุนทางปัญญา (IC) การจัดการความรู้ (KM) และองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย (HE) ในรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2 ด้วยการวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) พบว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากสถิติวัดระดับความสอดคล้อง (Model fit Statistics) ได้แก่ ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) ได้แก่ Chi-Square (χ^2), $\chi^2/df < 2$, $P\text{-Value} > 0.05$ หรือ $P\text{-Value} < 0.05$ กรณีกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 200 (Barrett,2007), $RMSEA < 0.05$, $RMR < 0.05$, $GFI < 0.90$, $AGFI < 0.90$ ดัชนีเปรียบเทียบความสอดคล้อง (Relative Fit Index) ได้แก่ $CFI > 0.90$, $NFI > 0.90$, $IFI > 0.90$, $RFI > 0.90$, $TLI > 0.90$ และ ดัชนีทดสอบความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม (Parsimony Fit Measures) ได้แก่ $PRATIO > 0.50$, $PNFI > 0.50$, $PCFI > 0.50$ (Diamatopoulos and Sigaw, 2000 อ้างถึงใน สุภมาส อังสุโชติ สมถวิล วิจิตรวรรณ และรัชนิกุล ภิญโญภาณุวัฒน์, 2554 ; กัลยา วานิชย์บัญชา, 2554 ; กริช แรงสูงเนิน, 2554; เสรี ชัดเข้ม และสุชาติดา กรเพชรปานี, 2546) จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า มีรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ 2 รูปแบบ ดังนี้

1) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรในรูปแบบที่ 1 พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยองค์ประกอบของทุนทางปัญญา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ มี

อิทธิพลทางตรงต่อองค์การที่เป็นเลิศ และในขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลทางอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยผ่านกระบวนการจัดการความรู้เป็นตัวแปรคั่นกลาง ดังภาพที่ 4

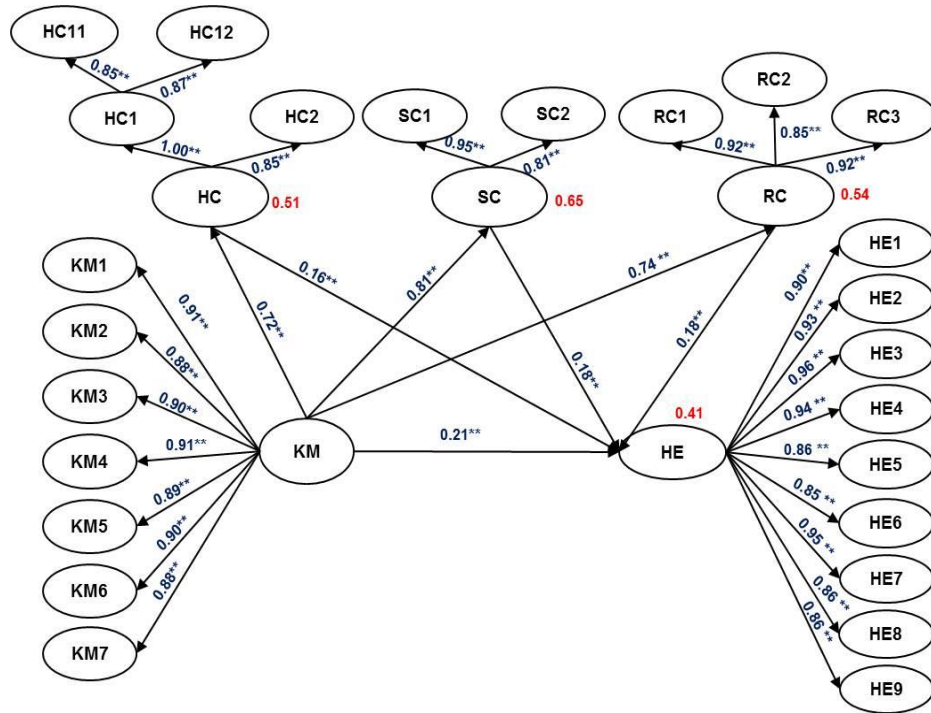


$\chi^2 = 2260.797$, $df = 1949$, $P\text{-Value} = 0.000$, $GFI = 0.929$, $AGFI = 0.920$, $CFI = 0.990$, $RMR = 0.020$ และ $RMSEA = 0.013$

ภาพที่ 4 โมเดลเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปแบบที่ 1

จากภาพที่ 4 พบว่าผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องหรือกลมกลืนของรูปแบบสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีค่า $\chi^2/df = 1.160$, $P\text{-Value} = 0.000$, $GFI = 0.929$, $AGFI = 0.920$, $CFI = 0.990$, $RMR = 0.020$ และ $RMSEA = 0.013$ โดยการจัดการความรู้มีอิทธิพลรวมต่อองค์การที่เป็นเลิศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.24 และองค์ประกอบของทุนทางปัญญา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ มีอิทธิพลรวมต่อองค์การที่เป็นเลิศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.20, 0.27 และ 0.23 ตามลำดับ โดยองค์ประกอบของทุนทางปัญญา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์การที่เป็นเลิศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.15, 0.16 และ 0.18 ตามลำดับ และในขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลทางอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศ โดยผ่านกระบวนการจัดการความรู้เป็นตัวแปรคั่นกลาง โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.05, 0.11 และ 0.06 ตามลำดับ และการจัดการความรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์การที่เป็นเลิศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.24 โดยสัดส่วนของความเชื่อถือได้ในองค์การที่เป็นเลิศ ที่อธิบายได้ด้วยการจัดการความรู้ และองค์ประกอบของทุนทางปัญญา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ ในรูปแบบที่ 1 เป็นร้อยละ 41.00 ($R^2 = 0.41$)

2) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรในรูปแบบที่ 2 พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยการจัดการความรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์การที่เป็นเลิศ และในขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลทางอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศ โดยผ่านองค์ประกอบของทุนทางปัญญา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ เป็นตัวแปรคั่นกลาง ดังภาพที่ 5



$\chi^2 = 2375.541$, $df = 1951$, $P\text{-Value} = 0.000$, $GFI = 0.925$, $AGFI = 0.915$, $CFI = 0.987$, $RMR = 0.026$ และ $RMSEA = 0.016$

ภาพที่ 5 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในรูปแบบที่ 2

จากภาพที่ 5 พบว่าผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องหรือกลมกลืนของรูปแบบสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง มีค่า $\chi^2/df = 1.218$, $P\text{-Value} = 0.000$, $GFI = 0.925$, $AGFI = 0.915$, $CFI = 0.987$, $RMR = 0.026$ และ $RMSEA = 0.016$ โดยการจัดการความรู้มีอิทธิพลรวมต่อองค์การที่เป็นเลิศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.61 และองค์ประกอบของทุนทางปัญญา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ มีอิทธิพลรวมต่อองค์การที่เป็นเลิศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.16, 0.18 และ 0.18 ตามลำดับ โดยการจัดการความรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์การที่เป็นเลิศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.21 และในขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลทางอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศ โดยผ่านองค์ประกอบของทุนทางปัญญา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ เป็นตัวแปรคั่นกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.12, 0.15 และ 0.13 ตามลำดับ และองค์ประกอบของทุนทางปัญญา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์การที่เป็นเลิศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.16, 0.18 และ 0.18 ตามลำดับ โดยสัดส่วนของความเชื่อถือได้ในองค์การที่เป็นเลิศ ที่อธิบายได้ด้วยการจัดการความรู้ และองค์ประกอบของทุนทางปัญญา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ ในรูปแบบที่ 2 เป็นร้อยละ 41.00 ($R^2 = 0.41$)

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย และพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบของการจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปร พบว่า

องค์ประกอบของทุนทางปัญญาประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และ ทุนความสัมพันธ์ โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Córcoles, Peñalver and Ponce (2011) ที่ศึกษาพบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการทราบรายละเอียดของข้อมูลทางด้านทุนทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านทุนมนุษย์ ได้แก่ คุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ และความเป็นป็นมืออาชีพของอาจารย์ทั้งด้านการเรียนการสอนและการทำวิจัยอย่างมีคุณภาพ ด้านทุนโครงสร้าง ได้แก่ ความพยายามในการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรม ทรรศนทางปัญญาและการจัดการคุณภาพ ด้านทุนความสัมพันธ์ ได้แก่ ความสัมพันธ์กับผู้ใช้บัณฑิตและองค์การต่างๆ ความสัมพันธ์กับผู้ใช้และเผยแพร่งานวิจัย ความพึงพอใจของนิสิตหรือนักศึกษา ภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัย และความสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัยอื่นๆ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของปริญช ชัยก้องเกียรติ (2551) ที่ศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการทุนทางปัญญาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีองค์ประกอบเพียง 2 ด้านคือทุนมนุษย์และทุนโครงสร้าง

องค์ประกอบของการจัดการความรู้ ประกอบด้วย การจัดหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การกลั่นกรองความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิราภรณ์ พงษ์ศรีทัศน์ (2553) และสอดคล้องกับแนวคิดของ บุญดี บุญญาภิกิจและคณะ (2547) อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบของกระบวนการจัดการความรู้ในองค์การมีรูปแบบค่อนข้างหลากหลาย แต่มีความสอดคล้องกันเชิงเนื้อหา และองค์การมีการดำเนินงานด้านการจัดการความรู้โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรและองค์การ เพื่อมุ่งไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้และประสิทธิผลขององค์การ โดยองค์การต้องมีการจัดรูปแบบกระบวนการจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับองค์การ มีการจัดหาและสร้างความรู้ที่จำเป็นสำหรับองค์การ มีการจัดระบบข้อมูล และการนำไปจัดเก็บไว้สร้างคุณค่าของความรู้ให้ง่ายต่อการเข้าถึงของบุคลากรที่สามารถนำไปใช้ได้ทุกเวลาและทุกสถานที่ โดยใช้ระบบการจัดเก็บความรู้ที่ผ่านกระบวนการกลั่นกรองที่มั่นใจว่าเป็นความรู้ที่ถูกต้อง โดยบุคลากรในหน่วยงานมีการสืบค้นโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีการสืบค้นโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ บทความทางวิชาการ วารสาร และสามารถนำรูปแบบการจัดการความรู้นี้ไปใช้ได้จริง โดยมุ่งเน้นการพัฒนางานในด้านต่าง ๆ และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้กับองค์การ

องค์ประกอบขององค์การที่เป็นเลิศ ประกอบด้วย ผู้นำองค์การ การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นกับผู้รับบริการ การจัดการงานวิชาการ การจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การจัดการกระบวนการ การจัดการทางการเงิน และการมุ่งเน้น

ชุมชนและสังคม สอดคล้องกับเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (NIST,2011; สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา, 2552) และองค์ประกอบคุณภาพด้านการผลิตบัณฑิต การบริหารจัดการ การเงินและงบประมาณ ของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศต้องให้ความสำคัญกับเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศทั้งด้าน ผู้นำองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นกับผู้รับบริการ การจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การจัดการกระบวนการ ตลอดจนการบริหารสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานอุดมศึกษา

2. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้และองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย ผลการศึกษาพบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปร 2 รูปแบบ กล่าวคือ 1) องค์ประกอบของทุนทางปัญญาได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์การที่เป็นเลิศ และในขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลทางอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยผ่านกระบวนการจัดการความรู้เป็นตัวแปรคั่นกลาง และ 2) การจัดการความรู้มีอิทธิพลทางตรงต่อองค์การที่เป็นเลิศ และในขณะเดียวกันก็มีอิทธิพลทางอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศ โดยผ่านองค์ประกอบของทุนทางปัญญาได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ เป็นตัวแปรคั่นกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Seleim and Khalil (2011) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางปัญญากับการจัดการความรู้พบว่า มีลักษณะของความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลทางบวกต่อกันทั้งสองทาง (Two-way influence) โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรองค์ประกอบของทุนทางปัญญาได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยส่งอิทธิพลผ่านกระบวนการจัดการความรู้ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นเลิศนั้น ควรให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้างและทุนความสัมพันธ์ ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของปริญญ ชัยก้องเกียรติ (2551) ที่ศึกษาพบว่าทุนมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อประสิทธิผลโดยส่งอิทธิพลผ่านกระบวนการจัดการความรู้ ในขณะที่ทุนโครงสร้างมีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิผลโดยส่งอิทธิพลผ่านกระบวนการจัดการความรู้ ทั้งนี้จากผลการศึกษาวิจัยสามารถอธิบายองค์ประกอบของทุนทางปัญญา ได้ดังนี้

ทุนมนุษย์มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยส่งอิทธิพลผ่านกระบวนการจัดการความรู้ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นเลิศนั้น ควรให้ความสำคัญกับทุนมนุษย์ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ในองค์กร และเป็นผลก่อให้เกิด ความรู้ ทักษะความสามารถ และพฤติกรรมที่จำเป็นสำหรับบุคลากรในการปฏิบัติงาน รวมทั้งก่อให้เกิดความผูกพันต่อองค์การและปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุพันธกิจและเป้าหมายขององค์การ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hsu (2006); Hsu and Sabherwal, 2012 และ ปริญญ ชัยก้องเกียรติ, 2551 ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะของอาจารย์ทั้งสมรรถนะหลักขององค์กรได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ความซื่อสัตย์ คุณธรรมและจริยธรรม ความร่วมแรงร่วมใจและการทำงานเป็นทีม การมุ่งเน้นการบริการ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และความคิด

เริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งพัฒนาสมรรถนะตามภารกิจของอุดมศึกษาซึ่งจะครอบคลุมภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาคือ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนา นักศึกษา ตลอดจนส่งเสริมให้อาจารย์เกิดความผูกพันต่อองค์กร ทั้งนี้หากสถาบันอุดมศึกษามีแนวทางการดำเนินงานตามกระบวนการจัดการความรู้ที่ดีจะช่วยเสริมประสิทธิภาพให้บุคลากรพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ และนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานและแก้ไขปัญหาให้กับองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุนมนุษย์จะมีผลให้การบริหารจัดการองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศได้มากยิ่งขึ้น

ทุนโครงสร้างมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อองค์กรที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยส่งอิทธิพลผ่านกระบวนการจัดการความรู้ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศนั้น ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการบริหารจัดการ เทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานขององค์กร โดยมีกระบวนการจัดการเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนการทำงานที่เป็นระบบและยืดหยุ่น เอื้อต่อการคิดค้นรูปแบบใหม่ในการทำงาน มีรูปแบบการสื่อสารภายในที่มีประสิทธิภาพ มีกระบวนการตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพการดำเนินงานที่ชัดเจน ส่วนทางด้านเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐานขององค์กร ควรมีการพัฒนาอุปกรณ์และเครื่องมือทางฮาร์ดแวร์ ซอร์แวร์ที่มีประสิทธิภาพ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาสนับสนุนการปฏิบัติงานหรือการตัดสินใจในการดำเนินงานที่รวดเร็ว อย่างไรก็ตามผลการศึกษาค้างนี้ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hsu (2006) และ ปรียณูช ชัยก้องเกียรติ (2551) ที่ศึกษาพบว่า ทุนโครงสร้างมีอิทธิพลทางอ้อมต่อองค์กรโดยส่งอิทธิพลผ่านกระบวนการจัดการความรู้เท่านั้น ในขณะที่ (Bontis, 1998) ศึกษาพบว่าทุนโครงสร้างมีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถขององค์กร โดยทุนโครงสร้างจะเป็นความรู้ที่ฝังตัวอยู่ในงานประจำขององค์กรประกอบด้วย เทคโนโลยีในการทำงานและโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งนี้หากสถาบันอุดมศึกษามีแนวทางการดำเนินงานตามกระบวนการจัดการความรู้จะช่วยเสริมประสิทธิภาพให้เกิดพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ และนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนออกแบบกระบวนการทำงานและโครงสร้างพื้นฐานในการทำงานที่เหมาะสม ซึ่งจะมีผลทำให้การบริหารจัดการองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศได้มากยิ่งขึ้น

ทุนความสัมพันธ์มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อองค์กรที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยส่งอิทธิพลผ่านกระบวนการจัดการความรู้ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทยนั้น ควรให้ความสำคัญความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้แก่ ผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสียกับสถาบันการศึกษา ชุมชนและสังคม ตลอดจนความร่วมมือและเครือข่ายต่าง ๆ ของสถาบัน ซึ่ง Edvinsson (1997) อธิบายว่า ทุนความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในองค์กร รวมถึงระหว่างสมาชิกในองค์กรกับภายนอกองค์กรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ สอดคล้องกับ Córcoles, Peñalver and Ponce (2011) ที่ศึกษาพบว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทุนความสัมพันธ์มีความสำคัญต่อการตัดสินใจในการบริหารสถาบันการศึกษา ไม่น้อยไปกว่าทุนมนุษย์และทุนโครงสร้าง ทั้งนี้หากสถาบันอุดมศึกษามีแนวทางการดำเนินงานตามกระบวนการจัดการความรู้จะช่วยเสริมประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ และนำความรู้นั้นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสียกับสถาบันการศึกษา สัมพันธ์ระหว่าง

ชุมชนและสังคม ตลอดจนความร่วมมือและเครือข่ายต่าง ๆ ของสถาบัน ซึ่งจะมีผลให้การบริหารจัดการองค์การไปสู่ความเป็นเลิศได้ดียิ่งขึ้น

2) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรการจัดการความรู้มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยส่งอิทธิพลผ่านทุนทางปัญญา ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการความรู้ ได้แก่ การจัดหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การกลั่นกรองความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่สอดคล้องกับ Hsu (2006) ; Hsu and Sabherwal (2011,2012) และปริยอนุช ชัยก้องเกียรติ (2551) ที่พบว่ากระบวนการจัดการความรู้เป็นตัวเพียงแปรส่งผ่านซึ่งเป็นปัจจัยเอื้อต่อประสิทธิผลและความสามารถขององค์การ ทั้งนี้จากผลการศึกษาวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

การจัดการความรู้มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยส่งอิทธิพลผ่านทุนมนุษย์ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการความรู้เพื่อจัดการให้บุคลากรได้รับความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิม และเกิดประสบการณ์และความชำนาญเพิ่มขึ้น เกิดการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้โดยการสร้างนวัตกรรมและเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง (Nonaka and Takeuchi, 2004) บุคลากรสามารถนำความรู้ด้านสมรรถนะหลักของสถาบันและสมรรถนะภารกิจของอุดมศึกษามาใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานและแก้ไขปัญหาให้กับองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีความผูกพันหรือความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในการปฏิบัติงานให้กับสถาบันการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนนทวุฒิ พิมพ์แพง (2552) ที่พบว่ามีการนำความรู้ของคณาจารย์ไปสร้างรายได้ให้กับสถาบันอุดมศึกษา มีส่งผลให้ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไปสู่องค์การที่เป็นเลิศได้

การจัดการความรู้มีอิทธิพลทางตรงและอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยส่งอิทธิพลผ่านทุนโครงสร้าง แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการความรู้เพื่อการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยการสังเคราะห์หรือบูรณาการความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานประจำและกระบวนการบริหารจัดการภายในองค์การ ตลอดจนองค์ความรู้ใหม่ทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น คลังข้อมูล ฐานข้อมูล และโครงข่ายเทคโนโลยีในการทำงาน (Bontis, 1998) ซึ่งส่งผลให้ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไปสู่องค์การที่เป็นเลิศได้

การจัดการความรู้มีอิทธิพลทางตรงและอ้อมต่อองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยส่งอิทธิพลผ่านทุนความสัมพันธ์ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทย ควรให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสียกับสถาบันการศึกษา ชุมชนและสังคม ตลอดจนความร่วมมือและเครือข่ายต่าง ๆ ของสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับนนทวุฒิ พิมพ์แพง (2552) ที่ศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีการสร้างองค์ความรู้จากความสัมพันธ์กับภายนอกเพื่อสร้างความภาคภูมิใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศทั้งสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่สถาบัน และ

เสนอแนวทางการพัฒนาทุนความสัมพันธ์พบว่าควรมีการวิจัยทางการตลาดการศึกษาด้านความต้องการหรือด้านอุปสงค์ พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับการตลาดด้านการศึกษา เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเครือข่ายต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน และควรส่งเสริมการจัดการข้อมูลด้านวิชาการและการวิจัยสำหรับผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งส่งผลให้ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไปสู่องค์การที่เป็นเลิศได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาที่ได้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนำผลการวิจัยไปใช้และสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ เพื่อส่งเสริมการจัดการทุนทางปัญญาให้ครอบคลุมทั้งด้านทุนมนุษย์ คือสมรรถนะตามภารกิจของอุดมศึกษาและสมรรถนะหลักของสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนความผูกพันของอาจารย์ที่มีต่อสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงการจัดการทางด้านทุนโครงสร้างโดยเฉพาะกระบวนการบริหารจัดการอุดมศึกษาและเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน และทุนทางความสัมพันธ์ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย ชุมชนสังคม และการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายกับสถาบันหรือองค์กรต่างๆ นอกจากนี้ในด้านการจัดการความรู้ของสถาบันอุดมศึกษาไทยควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการความรู้เพื่อจัดหาและสร้างความรู้ที่จำเป็นสำหรับสถาบัน มีการจัดความรู้อย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบกลั่นกรองความรู้และจัดเก็บความรู้ที่เหมาะสม เพื่อนำความรู้ไปแลกเปลี่ยนและนำไปใช้ประโยชน์กับสถาบันอุดมศึกษา และพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาไปสู่องค์การแห่งความเป็นเลิศ

1.2. สถาบันอุดมศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาองค์การ และการพัฒนาสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการและการพัฒนาทุนทางปัญญาซึ่งได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องขององค์กร ตลอดจนการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบเพื่อจัดหาและสร้างความรู้ภายในสถาบัน มีการจัดระบบความรู้ กลั่นกรองความรู้และจัดเก็บความรู้ที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาการจัดการองค์การ รวมทั้งเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาองค์การไปสู่องค์การเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพทางการบริหารจัดการองค์การไปสู่องค์การแห่งความเป็นเลิศ โดยมุ่งเน้นไปที่ผู้นำองค์กร การวางแผนกลยุทธ์ การมุ่งเน้นกับผู้บริหาร การจัดการงานวิชาการ การจัดการสารสนเทศและการจัดการความรู้ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การจัดการกระบวนการ การจัดการทางการเงิน และการมุ่งเน้นชุมชนและสังคม

1.3. อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาขีดความสามารถเชิงสมรรถนะตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนานักศึกษา ส่วนสมรรถนะหลักของสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ ความซื่อสัตย์ คุณธรรมและจริยธรรม ความร่วมแรงร่วมใจและการทำงานเป็นทีม การมุ่งเน้นการบริการ การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาขีดความสามารถเชิงสมรรถนะ

ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการจัดการความรู้ของตนเองและหน่วยงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้กับสถาบันอุดมศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ทางการบริหารและการพัฒนาองค์การเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการทุนทางปัญญาขององค์การ รวมถึงระบบการจัดการความรู้และการบริหารจัดการองค์การเพื่อไปสู่องค์การที่เป็นเลิศ และองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและความเชื่อมโยงระหว่างการจัดการทุนทางปัญญาขององค์การ ระบบการจัดการความรู้ขององค์การ และองค์การที่เป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) จึงเป็นผลการศึกษาในภาพกว้างของประเทศไทย หากมีการนำไปศึกษาโดยมุ่งเน้นบริบทเฉพาะของแต่ละสถาบัน และมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการทุนทางปัญญา และการจัดการความรู้ รวมถึงตัวแปรผลที่ตามมาที่เชื่อมโยงไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันให้กับสถาบันอุดมศึกษา จะทำให้ทราบถึงปัจจัยที่จะส่งผลต่อความเป็นเลิศขององค์การและเชื่อมโยงไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2554). การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วยโปรแกรม AMOS. เอกสารประกอบการบรรยาย ภาควิชาสถิติ, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กรีช แร่งสูงเนิน. (2554). การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS และ AMOS เพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด
- จิราภรณ์ พงษ์ศรีทัศน์. (2553). ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและการจัดการความรู้ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- นันทวุฒิ พิมพ์แพง. (2552). การศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาทุนทางปัญญา ในสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญช ชัยก้องเกียรติ. (2551). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการจัดการทุนทางปัญญา การจัดการความรู้ และประสิทธิผลองค์กรของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. ดุษฎีนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญดี บุญญากิจ และคณะ. (2547). การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จิรวัดน์ เอ็กิวเพรส.
- วิเชียร ฤกษ์พัฒนกิจ. (2551). การจัดการความรู้ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กระบวนการสู่การพัฒนาทุนทางปัญญา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ , คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สุภมาส อังศ์โชติ, สมถวิล วิจิตรวรรณ, รัชนีกุล ภิญโญภาณุวัฒน์. (2554). **สถิติการวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ : เทคนิคการใช้โปรแกรม LISREL**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เจริญดีมั่นคงการพิมพ์
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553**. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์
- สำนักมาตรฐานและประเมินผลอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). **เกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ 2552 – 2553**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์
- Barrett, P. (2007). Structural equation modelling: Adjudging model fit. **Personality and Individual Differences**. 42 ,815–824
- Bontis, N. (1998). Intellectual capital: an exploratory study that develops measures and models. **Management Decision**. 36 (2), 63-76
- Córcoles, Y. R., Peñalver, J. F. S. and Ponce, A. T. (2011). Intellectual capital in Spanish public universities: stakeholders' information needs. **Journal of Intellectual Capital**. 12(3), 356 - 376
- Edvinsson, L. (1997). Developing intellectual capital at Skandia. **Long Range Planning**. 30(3), 266-373.
- Edvinsson, L. and Malone, M. S. (1997). **Intellectual capital: Realizing your company's true value by finding it hidden brainpower**. New York : Haper-Collins Publisher.
- Erickson, G Scott; McCall, Michael. (2012). Using Intellectual capital to enhance Performance in the Hospitality Industry. **Advances in Competitiveness Research**. 20(1/2), 58-66.
- Hsu, H.-Y. (Sonya).(2006). **Knowledge Management and Intellectual Capital**. Illinois: Doctor of Philosophy Dissertation. Southern Illinois University Carbondale.
- Hsu, I-Chieh; Sabherwal, Rajiv. (2011,Nov). From Intellectual Capital to Firm Performance : The Mediating Role of Knowledge Management Capabilities. **IEEE Transactions on Engineering Management**. 58 (4), 626-642.
- Hsu, I. C. and Sabherwal, R. (2012,June). Relationship between Intellectual Capital and Knowledge Management : An Empirical Investigation. **Decision Sciences**. 43 (3), 489-524.
- NIST (2011). **The 2011-2012 Criteria for Performance Excellence**. Retrieved from <http://www.nist.gov/baldrige/publications/criteria.cfm>
- Nonaka, I. (1991,November-December).**The Knowledge Creating Company**. Harvard Business Review, 96-104

- Nonaka, I. and Takeuchi, H. (2004). **Hitotsubashi on Knowledge Management**. Clementi Loop, Singapore John Wiley and Sons (Asia).
- Ricceri, F.(2008). **Intellectual capital and Knowledge Management : Strategic Management of Knowledge resources**. Routledge : London.
- Roos, G., Pike, S., and Fernstrom, L.(2005). **Managing Intellectual Capital in Practice**. Oxford, England : Elsever.
- Roos, J. , Roos, G. ,Edvinsson, L. and Dragonetti, N.C. (1998). **Intellectual Capital: Navigating in the New Business Landscape**. New York University Press. Washington Square. NY.
- Seleim, A. A. S. and Khalil O. E. M. (2011). Understanding the knowledge management-intellectual capital relationship: a two-way analysis. **Journal of Intellectual Capital**. 12(4), 586-614.
- Sveiby, K.E. (1997). **The New organizational Wealth : Managing and Measuring Knowledge-based Assets**. Berrett-Koehler Publishers : San Francisco.
- Sullivan, P. H. (2000). **Value-driven Intellectual Capital : How to convert Intangible Corporate Assets into Market Value**. John Wiley & Sons
- Thanyasunthornsakun, K. (2011) **Leveraging Intellectual Capital and Business Performance Through Organizational Learning And Knowledge Integration Perspectives**. Doctor of Business Administration Dissertation, Burapha University